

Tilbage til rødderne

Søren er ofte hifi-vært.

Hyggeligt samvær

Lejlighedsvis indbyder Søren til et af sine hyggelige arrangementer. Det var ikke første gang jeg deltog, men denne aften var bestemt en af de bedre også med hensyn til fremmøde. 12-14 personer mødte frem til et veldækket bord med kaffe the og ostemadder. I modsætning til den ellers obligatoriske rødvin ved hjemmebesøg, plejer Søren også at byde på Gammel Dansk og øl eller vand. På samme måde kan man sige, at hele hifi-atmosfæren er meget anderledes hos Søren. Han lægger bestemt ikke skjul på, at der ikke er investeret en mindre formue i alle de fine apparater. Tvært imod er Søren flittig besøgende i diverse affaldscontainere og hos ophuggere.

Det er mildt sagt utroligt hvad han har fundet. (måske i endnu højere grad utroligt hvad folk smider ud!). Seneste fund; en fuldt funktionsdygtig Thorens TD124 med 12" SME-arm og Ortofon SPU pick-up. Bortset fra at nålen var knækket og armen trængte til en kærlig hånd, så virkede det hele. Herudover var der et sæt 1" homdrivere af fabrikatet Emilar, EA 175-8. Søren havde forventet, de var defekte, men nej de virkede. På samme måde har Søren fundet en Mørch pladespiller samt masser af komponenter, køleplader, trafoer og kondensatorer. Godt og ofte helt gratis!

Af Jan Nielsen

For mange er hifi i dag synonym med en masse super moderne teknik. Der skal være mindst 10 mikroprocessorer i det digitale monster og helst 7 kanaler samt en subwoofer. Hos Søren i Nordsjælland er der ikke meget af den slags. Her er der dømt retro og nostalgi. I stedet finder du det rigtigt gode gamle, som f.eks. hjemmebygget pladespiller, rørforstærker og hornhøjttalere.

Inspiration

Sørens interesse for hifi og god musik stammer tilbage fra midten af 70'erne. "Jeg var hjemme hos en kammerat. Han havde et komplet Philips anlæg med en 720 forstærker, GA-212 pladespiller og nogle "kæmpe" Philips højttalere med to stk. 8" basser i hver. Jeg blev på det nærmeste blæst bagover. Det her var noget helt andet en det lille anlæg som mine forældre havde. På det tidspunkt var det min eneste reference, men jeg skulle blive kloge-re".

Herefter var Søren turen igennem. Det startede i Audioscan med en komplet Nikko anlæg. Senere blev der skiftet til Denon og højttalerne voksede i størrelse. Et sæt Audax 3-vejs baseret på de kendte Jaques Mahul konstruktioner rykkede ind.

Via Københavns HiFi-Klub kom Søren i forbindelse med Ole Hasling og da han skulle høre de nye Audax højttalere blev han bedt om at tage sine Audio Innovation rørforstærkere med. Det blev et vendepunkt for Søren. "Med Denon forstærkerne var det hele fladt og meget "hifi", med den gammel-dags Audio Innovation var der pludselig musik! Herfra var der ingen vej tilbage og resultatet ses i dag. Søren har et anlæg, der i højere grad virker som musikformidler end en korrekt og superneutral reference.

Sørens anlæg

Hvis vi starter med det mest almindelige, så afspilles CD'erne på en TEAC CD500, der dog kun anvendes som værk, digitalt koblet til en Cambridge DAC-3 konverter. Via et

hjemmelavet tefloniseret kabel går analog-signalet til en rent passiv attenuator, der befinder sig i samme kasse som RIAA'en. Her er der tale om en Audion One rørkonstruktion med en dobbelt SRPP, passiv korrektion og et buffertrin i udgangen. Der er ændret lidt i konstruktionen, men primært ved udskiftning af diverse kondensatorer til større og bedre typer. Alligevel er det nok her, der skal sættes ind. Søren forventer på et tidspunkt at droppe det sidste buffertrin og ændre på volumekontrollen. Et print til Nelson Pass' Bride of Zen linieforstærker ligger også klart. MC-delen var meget hemmelig, men vi fik dog at vide at den batteridrevne konstruktion var udviklet af Ole Hasling.

Sørens effektforstærker er et monstret på ca. 50 kg med et hav af køleplader og en meget stor strømforsyning. Sidstnævnte er opbygget med drosselspoler og i alt ca. 600.000 uF kapacitet. Forstærkeren bliver meget varm og trækker godt med "saft" fra nettet. Ca. 400 watt i tomgang er med til at holde såvel elregning som varmen oppe. På trods af alt det meget jern og kobber yder den "kun" 2 x 5 watt eller ca. 0,2 watt pr. kg!

Hvis ikke du allerede har gættet det - så jo, det er den berømte Son of Zen fra Nelson Pass. Med kun én transistor i signalvejen, er det den absolut simpleste konstruktion der kan tænkes. Straffen ligger i den ringe effektivitet og meget store krav til strømforsyningen. Herudover har den nogle på papiret meget dårlige data. Forvrængningen er høj og dæmpningsfaktoren er lav. Bedre bliver det ikke af Sørens noget aparte højttalerkabler, som helt efter principperne i Allan Wrights Cable Cookbook består af tynde 0,5 mm lakisolerede kobbertråde snoet med en boremaskine. De ca. seks meter fra forstærker til højttalere gør ikke ligefrem dæmpningsfaktoren højere. På den anden side er det en meget billig måde at lave højttalerkabler på og flere af de tilstedeværende foretrak dem fremfor de tykke dyre "slanger".

Højttalerne har været nogle år undervejs og her har Søren bestemt også gjort god brug af sine specielle evner til at finde de rette ting. Basalt er der tale om et tre-vejs system

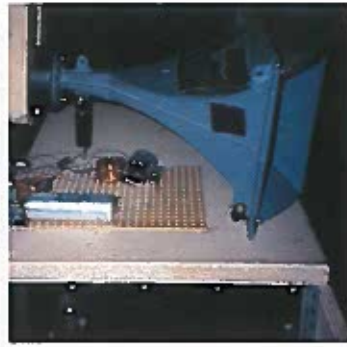

Diskussionen bølger omkring kaffebordet.

Jo, vist er det en Son of Zen, den kæmpemæssige Nelson Pass konstruktion.

Det store multicelle-horn med driver fra Altec Lansing.

Sørens utroligt smukke Verdier-kopi.

baseret på Altec Lansing's "Voice of the Theater". I Sørens højttalere er der dog ikke meget Lansing. Bassen i det kombinerede frontladehorn og reflekskabinet er en 15" såkaldt "russer-bas". Opefter deles der ved ca. 500 Hz med et 2. ordens filter til et stort multicellehorn med en Altec 802-8G driver. Her skal de nyertvervede drivere fra containeren måske monteres. I toppen anvendes en Audax PR130 P20HR horn-diskant. Førhen var der ikke helt sammenhæng opefter, men nyligt indførte ændringer i delefilteret med en højere delefrekvens har afgjort hjulpet på sagerne. Det samme kan siges om indførelse af Jensen papir i olie kondensatorer i serie med diskanten. Som mange andre har Søren erfaret, at disse "gammeldags" komponenter kan noget de moderne plastik-typer ikke magter.

Følsomheden er naturligvis høj. Søren ved ikke helt hvor høj, men omkring de 102 dB for 1 watt er nok ikke helt forkert. Med de 2x5 watt der er til rådighed, kan højttalersættet altså nå op på lydtryk over 110 dB. Det var således heller ikke problemer med lydtrykket vi bemærkede.

Ikke spor misundelig!

Pladespilleren er helt ny og dog en gammel klassiker. Denne gennemførte konstruktion fik mine øjne til at løbe i vand. Det er ikke hver dag man ser en kopi af Verdier pladespilleren som er flottere end originalen! Søren har lavet en lille byttehandel med Claus Frislund. Han har lavet en pladespiller til ham (og sig selv) og Søren har så bygget en kæmpemæssig Son of Zen forstærker til ham. Hvis ikke man kender Verdier pladespilleren kan vi anbefale at kigge lidt på <http://www.jcverdier.com/>. Pris omkring de 50.000 kr uden arm og pick-up.

Sørens udgave hviler på en støbt terrazzo flise. Her er det specielle leje med to modsatte rettede magneter. Øverst er der så et invertret leje med en kugle i oliebad placeret lige under centertappen. Pladetallerkenen vejer ca. 20 kg, men under 0,5 kg hviler på det mekaniske leje.

På et separat tårn er der monteret en SME 3012 - altså 12" udgaven af den kendte SME-arm. Pick-up'en er en anden klassiker, nemlig Denon 103 MC, der har opnået et godt ry blandt tilhængere af god analoglyd. Især sammen med rør og hornhøjttalere giver 103'eren den rette runde og musikalske gengivelse.

Herresnak

Med ca. 12 personer til stede og kun 6 lyttepladser, måtte vi deles om oplevelserne. Det er dog aldrig et problem, når vi samles hos Søren, for i den tilstødende spisesstue går diskussionerne livligt og dæmper man niveauet lidt, tages der også hensyn til de koncentrerede lyttere. Her fik jeg rig lejlighed til at snakke med flere af de fremmødte rør- og horentusiaster. Efterhånden er jeg vant til lidt af hvert, men alligevel spidsede jeg ører efter en kort snak med Klaus, der arbejder som pilot. Han er i fuld gang med et meget ambitiøst, for ikke at sige dristigt, projekt. En single ended rørforstærker med VT 851 trioden er betemt ikke hverdagskost. Rørene er 45 cm høje og glødespændingen trækker 15,5A ved 11 volt! Max. anodetab er 750 watt. Klaus forventer at køre med en forsyningsspænding på 2000 volt ved ca. 250 mA (5.000 watt!), hvilket skulle give ca. 100 watt klasse A. Det hele bygges op som to monotrin, hver med en vægt omkring de 200 kg pr. stk. Grundet det høje effektforbrug vil strømforsyningerne køre med 380 volt forsyninger og specielle installationer for hver kanal. Vi vender for-

håbentligt tilbage til dette projekt, engang når der er lyd igennem.

Hos en anden af de fremmødte, Peter fra Næstved, snakkede vi kæmpe hornhøjttalere og endelig var der selvfølgelig også Claus Frislund, som har bygget Sørens imponerende Verdier pladespiller.

Til stede var også Ole og Per Hasling, som begge er varme fortalere for små forstærkere og effektive horn. Ole har blandt andet været en stor inspiration for Søren og var medvirkende til at han fik øjnene (ørerne) op for hvor godt det kan lyde med en god kombination af rør og effektive højttalere.

Per Hasling, som nogle måske husker fra de kendte transistorforstærker tilbage i 70'erne, fortalte med stor entusiasme om sit seneste projekt "Dedication". Inspireret af de gode kvaliteter i Nelson Pass' konstruktionen går Per videre og satser på lidt større effekt og ikke mindst større effektivitet. Med 2 x 45 watt i ægte klasse A og en meget kompetent strømforsyning er der tale om en ren FET forstærker, som på alle måder skal kunne leve op til det bedste på markedet. Foreløbige oplysninger siger 100% DC-koblet, ingen modkobling og fuld mono-opbygning med separat netafbryder til hver kanal. Vi forventer at vende tilbage med mere, når der bliver mulighed for et nærmere lyt.

Jeg fik en længere diskussion med Peter Kiowsky, som High Fidelity besøgte for nu snart flere år siden. Her kom der rigtigt gang i gemytterne, da andre også blandede sig. Vi snakkede begrebet "hurtig" bas, som ifølge min fortolkning er lidt af en selvmodsigelse. Hastighed er lig med frekvens og en hurtig bas er lig med mellemtone eller måske diskant. Ikke alle var enige i denne anskuelse og talte om den rent subjektive oplevelse af en "hurtig" bas, som starter og stopper på kommando. Spørgsmål er så om ikke disse forkanter kommer fra mellemto-

Alle kan ikke lytte samtidig...

RIAA-forstærkeren er en modificeret Audion One.

Denne klassiske SME har Sørens fundet i en container...

Bassen er er kombineret horn/basrefleks med en 15" enhed.

neområdet? Diskussionen trak ud, og jeg tror ikke rigtig vi nåede til enighed. Principielt er det også lige meget, for vi hyggede os og kom rigtig ud i krogene. Der blev snakket om alt fra stigetider til Thiele Small parametre og horn kontra andre højttalere. Sådanne diskussioner hører afgjort med, når Søren holder hifi-aften.

Endelig var Jesper fra Interceptor også til stede. Han havde medbragt en Cayin CD 251 CD afspiller samt et par Renaissance Audio signalkabler. Vi fik prøvet begge dele på Søren's anlæg og der var ingen tvivl med hensyn til CD-afspillerens kvaliteter. Søren's egen kombination med TEAC drev og Cambridge konverter kunne ikke følge med. Til gengæld var meningerne noget delte da det kom til kablerne. Vel var der forskel, men i en forsamling, hvor der er gjort en dyd ud af at "finde" eller selv lave tingene, er det svært at sælge kabler i denne prisklasse. Under alle omstændigheder bør Søren bestemt ikke skamme sig over sit næsten "gratis" hjemmelavede kabel fra CD til forforstærker. Nøgt set trænger CD-kæden dog til en opstramning.

Pladespiller og CD

Forventningens glæde er ofte den største siger man. I tilfældet med Søren's pladespiller kom det næsten til at holde stik. Der var et eller andet problem med enten motoren eller den tynde gummirem, der trækker den tunge pladetallerken. Under alle omstændigheder var der nogle tydelige hastighedsvariationer, som ikke just var befordrende for musikken. Heldigvis var det ikke konstant, men et tilbagevendende problem, der dukkede op flere gange i løbet af aftenen.

Med CD lyttede vi til alt fra den mere eksperimentale rock til klassisk og opera. Hos Søren er der ingen grænser for musik-

smagen. Her provokerer man gerne hinanden og ingen tager skade af at høre noget nyt. Selv medbragte jeg Carl Orf/Die Kluge i en næsten 50 år gammel indspilning. Lige på grænsen troede jeg, men nej - reaktionerne var overvejende positive og da vi lyttede til Cayin CD251 CD-afspilleren samt Renaissance Audio kablerne var denne CD mellem gengangerne.

Netop vurderet på denne plade, må det siges, at Søren's højttalere er blevet mere sammenhængende og med en bedre balance opefter. Bassen rækker selvsagt ikke så langt ned, men til gengæld er den fast og hurtig (der var den igen!). Netop hvad hurtighed og dynamikvillighed angår er Søren's højttalere på hjemmebane og i hele mellemtonehornets arbejdsområde står tingene meget veldefineret. Dybdeperspektiv er der måske ikke så meget af, men her fik vi da afsløret, at den bedre CD-afspiller fik stemmerne til at rykke på plads i lydbilledet og gav et generelt bedre opløst og større perspektiv. Højttalere og forstærkerkæde har altså disse kvaliteter i sig.

Med pladespiller som kilde, var vi som sagt plaget lidt af den manglende gangkonstans, men ind imellem opførte det hele sig dog mere normalt. I disse periode fik jeg hørt, at den "gamle" Denon pick-up afgjort stadig har kvaliteter. Det samme kan siges om pladespilleren og det øvrige anlæg. Desværre var der dog en vis afstand til CD, men jeg er helt sikker på, at det kun er et spørgsmål om tid. Når problemet omkring gangkonstansen er løst og Søren på et tidspunkt får en bedre RIAA/forforstærker kombination, vil de sande kvaliteter komme for dagen.

Fremtiden

Blandt de kommende projekter er en sin g-

le-ended effektforstærker med rør på 4-5 watt. Søren er kommet i besiddelse af en pæn portion dobbelt trioder af typen 6AS7, som bare lige mangler de rette udgangstraføer. Når de er fundet eller fremstillet, går projekt rørforstærker i gang. Der skal også laves en "rigtig" forforstærker med rør, så tabet i den passive volumekontrol kan undgås. Endelig er der den gamle Thorens TD 124. Den skal renoveres og indgå som pladespiller nr. 2. Kigger vi et års tid ud i fremtiden er jeg helt sikker på, at Søren's anlæg har gennemgået en del ændringer.

Frisk fra containeren

Som nævnt var der visse problemer med pladespillerens gangkonstans. Søren mente helt afgjort, det var motoren som var problemet. Der skulle en speciel motor til, men den var nærmest umulig at opdrive. Kort inden vores deadline var Søren i telefonen: "Du tror det næppe Jan, men ved du hvad jeg fandt i containeren?" Hertil kunne jeg selvfølgelig kun svare nej. Søren fortalte derpå meget malende om en Philips CD960 - kun lettere defekt. Efter et hurtigt indgreb kom den til at virke igen. Det mest fantastiske fund var dog en stor Philips spolebåndoptager, med separate spolemotorer. Da uhyret var helt uheldbreligt, blev motorene pillet ud. Måske de kunne bruges? Vel hjemme blev der sat strøm til - jo det var lige det der skulle til. En efterfølgende opringning til Klaus bekræftede Søren's formodninger. Der var noget om en ældre Philips motor, som faktisk skulle være endnu bedre end den Verdier selv bruger. Der stod noget om det i et svensk hifi-blad. Noget dæmrede i Søren's hoved.... der var vist nogle kopier et eller andet sted. Efter et par minutter blev det bekræftet - jo Søren's "nyerhvervelser" var præcis den motor som blev anbefalet! Er han heldig eller bare dygtig? Hvor finder man sådan en container? ■